

‘Türkiye’de Lâdîni İnançlar ve Pratikler (NBPT) Konferansı’ Üzerine

Reflections on the ‘Nonreligious Beliefs and Practces in Türkiye (NBPT) Conference’

BAHAR OK

Ankara Yıldırım Beyazıt University

Received: 24.05.2025 | Accepted: 28.07.2025

6-7 Aralık 2024 tarihlerinde İbn Haldun Üniversitesi’nde gerçekleştirilen ve TÜBİTAK tarafından 1001 programı çerçevesinde desteklenen 121K876 numaralı ve “Türkiye’de La-Dini İnançlar ve Pratikler: Değişen Toplumsal Yapıda Din Dışı Arayışlar” başlıklı projenin sonuçları, *Çağdaş Dünyada Lâdîni İnançlar, Davranışlar, Aidiyetler ve Ötesini Keşfetmek* başlıklı uluslararası bir konferans ile paylaşıldı. 15 Kasım 2021 tarihinde başlayan proje, 15 Kasım 2024 tarihinde tamamlanmış. İki gün süren bu konferans, yurtiçi ve yurtdışından farklı üniversitelerden ve disiplinlerden akademisyenlerin katılımıyla gerçekleştirildi ve projenin temel bulgularını çok yönlü bir bakış açısıyla tartışmak için zengin bir diyalog platformu oluşturdu. Etkinlik, araştırma yürütücüsü Doç. Dr. Önder Küçükural, proje koordinatörü Mehmet Ali Başak ve organizasyon komitesince düzenlendi. Karşılama konuşmaları, İbn Haldun Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Atilla Arkan ve Medeniyetler İttifakı Enstitüsü (ACI) Müdürü Doç. Dr. Vahdettin Işık tarafından yapıldı. Prof. Dr. Arkan, projeyi felsefi bir zeminde değerlendirerek, din dışı inançların değişen toplumsal yapılar üzerindeki etkilerine dikkat çekti ve bu bağlamda proje çıktılarının diyaloga dayalı üretken bir çalışma zeminine nasıl katkı sağladığını vurguladı. Doç. Dr. Işık ise dinin hayatın tüm süreçleri ile olan bağlantısını ele alarak, din ve dinsizlik kavramlarının toplumdaki karmaşaya yol açıp açmayacağı konusunu eleştirel bir yaklaşımla sorguladı.

Açılış konuşmaları, araştırma yürütücüsü Doç. Dr. Küçükural ve proje koordinatörü Başak tarafından gerçekleştirildi. Bu konuşmalarda “Lâdinilik” kavramının tanımı, tarihsel süreç içerisindeki kullanımı ve projenin daha önce yürütülmüş iki araştırma projesinin devamı olduğu bilgisi aktarıldı. Konuşmalarda, Doç. Dr. Küçükural lâdinilik kavramının sadece bir kimlik olarak değil, kavramın ilişkisel sosyolojinin sağladığı imkanlar ile ele alınması gerektiği aktardı. Lâdiniliğin bir kimlik, kurumlara dair bir özellik ya da bir davranış şekli olmadığını vurgulayan Küçükural, bunun aksine Batı’da agnostik, ateist, deist, dine uzak spiritüel gibi birçok kavramın tamamını ele alan “bir şemsiye kavram” olarak ortaya atıldığını anlattı. Doç. Dr. Küçükural, dinin “hayatın tamamını kapsayan” bir yorumu olabileceği gibi sadece “ritüelleri” gören bir yorumunun da var olduğunu, her iki türün ortak amacının daha iyi bir yaşam çabası olduğunu vurguladı. Ayrıca, projenin karma yöntem yaklaşımı çerçevesinde hem kalitatif hem de kantitatif veri toplama teknikleriyle yürütüldüğünü, yedi ilde gerçekleştirilen saha çalışmaları ve katılımcı gözlem yönteminin bu bağlamda kullanıldığını açıkladı. Proje kapsamında, 1-3 Eylül 2023 tarihlerinde İstanbul Ateizm Derneği Kampı’na katılım sağlandığını, bu bağlamda veri toplama süreçleri gerçekleştiğini ifade etti.

Konferans, iki gün boyunca hibrit bir formatta yüz yüze ve çevrimiçi olarak düzenlendi; üç açılış konuşması, beş panel oturumu, iki tematik oturum ve bir ana konuşma ile Türkçe ve İngilizce sunumlara yer verildi. *Çağdaş Dünyada Lâdini İnançlar, Davranışlar, Aidiyetler ve Ötesini Keşfetmek* başlığı altında, lâdini inançlar, eleştirel lâdinilik, müslümanlık, varoluş, etik, gelecek ve sekülerizm gibi çeşitli temalar ele alındı. Halka açık bir formatta gerçekleştirilen etkinlik, farklı disiplinlerden araştırmacıların ve öğrencilerin katılımıyla zengin bir akademik tartışma ortamı sundu, disiplinler arası düzeyde etkileşim imkanı sağladı.

Konferansın ilk günü, karşılama ve açılış konuşmalarının ardından gerçekleştirilen *Türkiye’de Lâdini İnançlar ve Pratikler I* başlıklı birinci oturum paneli ile devam etti. Bu oturumda proje araştırmacıları, lâdini kavramını siyaset, Müslümanlık, din eğitimi ve ölüm algısı bağlamında ele alan üç sunum gerçekleştirdi. Proje çıktılarıyla desteklenen bu sunumlar, projenin amaç ve kapsamıyla uyumlu içerik sunarak lâdini inançların Türkiye bağlamında farklı boyutlarını tartışmaya açtı. Panelin ardından düzenlenen

Eleştirel Mercekler Altında Lâdînilik başlıklı tematik oturumda, Doç. Dr. Vahdettin Işık ve Prof. Dr. Ejder Okumuş, lâdînilik kavramını eleştirel bir perspektiften değerlendirdi. Doç. Dr. Işık, dinin bir hayat tarzını ifade ettiğini ve bu nedenle lâdînilik kavramının geçerliliğinin sorgulanması gerektiğini savunurken, Prof. Dr. Okumuş ise din-sizlik tezahürlerinin dahi din ile ilişkili olduğunu öne sürerek kavramın sınırlılıklarını vurguladı. Eleştirilere yanıt veren proje koordinatörü Doç. Dr. Küçükural, kavramın akademiada üzerine mutabakata varılmaya çalışılan bir tercih sonucunda ortaya çıktığını, dünyada giderek daha çok tartışılan bir meseleyi anlatmak amacı ile üzerine henüz mutabakata varılmamış bir kavram olarak “nonreligion” ortaya atıldığını anlattı. Bu kavramın Türkçe’de tam bir karşılığı olmadığı için stratejik bir tercih olarak lâdînilik kavramını kullanmayı tercih ettiklerini kaydenen Küçükural; bu kavramın, dünyada son 20 yılda oluşmakta olan yeni bir literatürde ortaya atıldığını söyledi. Dinsizlik ve benzeri kavramların içerdiği negatif algıyı kırmak ve bu riski en aza indirmek amacıyla şemsiye bir kavram olarak bu kavramı tercih ettiklerini belirtti.

Konferansın ikinci oturum paneli, *Müslüman Çoğunluğun Olduğu Bir Bağlamda Lâdînilik* başlığı altında gerçekleştirilen dört sunum ile devam etti. Bu oturumda, lâdînilik kavramını çağrıştıran benzer kavramların Osmanlı dönemi, İslam düşüncesi, Arap düşüncesi ve bilim felsefesi bağlamlarında ne şekilde ele alındığı disiplinler arası bir perspektifle tartışıldı. Panelin ardından düzenlenen ana konuşmalar, lâdînilik kavramının farklı boyutlarını daha derinlemesine ele aldı. Prof. Dr. Recep Şentürk, *Ademiyye: Lâdînilik ile Bir Arada Varoluş* başlıklı konuşmasında, lâdîni bireylerin toplumsal hayatta karşılaştıkları zorluklara odaklanarak, toplumsal birliğin sürdürülebilmesi için farklı inanç gruplarının bir arada yaşama koşullarını tartıştı. Prof. Dr. Lori Beaman ise *Lâdînilik’in Özsel İçeriği: Karmaşık Bir Gelecekte Lâdînilik Projesinden Ön Değerlendirmeler* başlıklı konuşmasında, lâdînilik kavramının gelecekte kargaşa yaratacağına dair yaygın algıyı ele aldı ve bu kavramın özsel içeriğinde karmaşa barındırmadığını vurguladı.

Konferansın ikinci günü, Prof. Dr. Douglas Ezzy’nin *Yaşam Tarzları, Lâdînilik ve İlişki Etiği* başlıklı tematik konuşmasıyla başladı. Prof. Dr. Ezzy, ilgili konuşmasında lâdînilik kavramının toplumsal yapılara göre nasıl dağıldığını, araştırma verilerine dayalı olarak detaylı bir şekilde sundu. Ayrıca, insanların dinden ayrılma nedenlerini ele alarak bu olgunun yalnızca

bireysel bir tercih değil, küresel bir sorun olduğunu vurguladı ve farklı ülkelerde eş zamanlı olarak yürütülen projelerden terminolojik örneklerle kapsamlı bir çerçeve çizdi. Konuşmanın ardından *Türkiye’de Lâdini İnançlar ve Pratikler II* başlıklı üçüncü oturum panelinde, proje araştırmacıları tarafından altı sunum gerçekleştirildi. Bu sunumlarda, saha deneyimlerine ve yapılan görüşmelerden elde edilen verilere dayalı olarak, praksis bağlamı, dini sosyalizasyon, dinlerin çatışmalı durumları, örtük normatiflik ve yeni ateizm gibi konular ele alındı. Projeye dair nicel çıkarımların da paylaşıldığı bu oturum, sunumların içeriksel bütünlüğü ve lâdinilik kavramına ilişkin soru işaretlerini gidermesi bakımından oldukça verimli geçti.

Konferansın dördüncü oturum paneli, *Sekülerlik, Spiritüalizm ve Lâdinilik* başlığı altında gerçekleştirilen beş sunum ile devam etti. Bu oturumda, lâdinilik kavramı gelenekler, manevi yönelimler, Türk şiirindeki yansımaları ve sekülerleşme kavramı ile ilişkisi bağlamında ele alındı. Sunumlarda, dinin dinamik yapısı ve ritüelleri üzerinden gelecekteki din algısının, sekülerlik ve sipiritüalizm kavramlarıyla nasıl ilişkilendirilebileceği tartışıldı. Konferansın son oturum paneli, *Karmaşık bir Gelecekte Lâdinilik* başlığıyla üç sunum ile tamamlandı. Bu oturumda, din ile lâdinilik sentezi, ruh inancı ve eşcinsellik bağlamında lâdinilik kavramının sınırları ele alındı. Sunumlarda, kavramın günlük hayatta birçok sınırı genişlettiği ve hâlâ tartışmalı bir kavram olduğu vurgulandı. Konferans, kapanış notlarıyla sona erdi. Kapanış konuşmalarında, proje çıktılarının araştırma verileriyle uyumlu olduğu sonucu aktarıldı ve projenin bütünsel katkısı değerlendirildi.

Konferansa katılımın yüksek olması, lâdinilik kavramı üzerine çalışan akademisyenler ve araştırmacılar için önemli bir fırsat olarak değerlendirildi. Türkiye’de hâlâ lâdinilik kavramının bazı çalışma alanlarında yeterince tanınmadığı, kabul görmediği veya olumsuz anlam çağrışımlarıyla yanlış değerlendirildiği yönünde eleştiriler dile getirildi. Bu durum, kavramın toplumsal ve akademik bağlamda daha fazla tartışılmasına duyulan ihtiyacı ortaya koymuştur. Gelecekte kavramla ilgili çalışmaların artması ve projenin devamı niteliğinde planlanan araştırmaların gerçekleştirilmesi, lâdinilik kavramının literatüre daha sağlam bir şekilde yerleşmesine katkı sunma potansiyeli taşımaktadır.

Sonuç olarak, *Çağdaş Dünyada Lâdini İnançlar, Davranışlar, Aidiyetler*

ve Ötesini Keşfetmek başlıklı konferans, Türkiye’de lâdini inançların nedenlerini, bu inançlara sahip bireylerin toplumdaki konumlarını ve karşılaştıkları zorlukları anlamak açısından önemli bir organizasyon olarak öne çıkmıştır. Konferans, lâdinilik kavramı çerçevesinde Türkiye ve dünyadaki akademik gelişmeleri takip etme, farklı disiplinlerden ve kurumlardan katılan akademisyenlerle etkileşim kurma ve alanda kaydedilen ilerlemeleri değerlendirme fırsatı sunmuştur. Ayrıca, lâdinilik kavramının tarihsel arka planı, güncel yaklaşımlar ve gelecekte yaşanabilecek olası sorunlar hakkında değerli bilgiler sağlamıştır. Bu bağlamda, konferans, lâdinilik kavramı üzerine çalışan akademisyenler için etkili bir işbirliği ve bilgi paylaşım platformu oluşturmuş, kavramın akademik ve toplumsal bağlamda görünürliğini artırmıştır.

